

ਜੀਐਮ ਜੀਵਾ: ਜ਼ਹਿਰ ਜਾਂ ਵਰਦਾਨ ?

ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਅਨੁਵੰਸ਼ਕੀ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਜੀਵ (Genetically Modified Organism) ਲਗਾਤਾਰ ਚੜਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਜੀਐਮ ਜੀਵ (GMO) ਹੁੰਦੇ ਕੀ ਹਨ?

19ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੁਮਨਾਮ ਪਾਦਰੀ ਆਪਣੇ ਚੜਚ ਦੀਆਂ ਕਿਆਰੀਆਂ ਵਿਚ ਮਟਰਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕੁਝ ਵਿਲੱਖਣ ਗੱਲਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਪੀਤ੍ਰੀ ਬਾਣਿਜ ਮਟਰਾਂ ਦੇ ਨੂੰ ਗੁਣ, ਖਾਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਪੰਦੇ ਦਾ ਕੱਦ (ਮਧਰਾ/ਲੰਮਾ), ਫੁੱਲ ਦਾ ਰੰਗ (ਪਰਪਲ/ਚਿੱਟਾ) ਆਦਿ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਿਰੀਖਣ ਛਾਪਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਪਰ ਵਿਗਿਆਨੀ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨੀ ਵਿਕਾਸ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਪੱਧਰ ਵਿਖੇ

ਬਿਨਾ ਸਿਰ ਪੈਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਿ ਕੇ ਰੱਦ ਦਿੰਦੇ
ਹਨ ਪਰ 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਗਿਆਨੀ ਉਸ
ਪਾਦਰੀ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ ਅਤੇ
ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਯੁਗ ਦੀ ਮਹਾਨ ਖੋਜ
ਸੀ। ਇਹ ਮਹਾਨ ਖੋਜ ਸੀ ਅਨੁਵੰਸ਼ਕੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ
ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖੋਜਣ ਵਾਲ ਪਾਦਰੀ ਗਰੇਗਰ
ਜਹਾਂ ਹਨ ਮੈਡਲ ਸੌ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਬਣਦਾ
ਸਨਮਾਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਨੁਵੰਸ਼ਕੀ ਦੇ
ਪਿਤਾਮਾ ਦੇ ਖਿਤਾਬ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ ਗਿਆ।
ਅਨੁਵੰਸ਼ਕੀ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਉਹ ਸਾਖਾ ਹੈ ਜਿਸ
ਨੂੰ ਹੋਰੇਡਟਰੀ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ
ਮਾਪਿਆ ਤੋਂ ਅੱਲਾਦ ਵਿਚ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਗੁਣਾਂ
ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਵੰਸ਼ਕੀ
ਵਿਗਿਆਨ ਨੇ ਇਹ ਖੋਜਿਆ ਕਿ ਸੈਲੈ ਅੰਦਰ
ਕਥ ਹੈ ਜੋ ਮਾਪਿਆ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਤੱਕ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਜੀਵ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਜੀਵਨ ਭਰ ਉਸ ਜੀਵ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ
ਕਰਦੀ ਹੈ।

1955 ਵਿਚ ਵਾਸ਼ਨ ਅਤੇ ਕਰਿਕ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਅਨੁਵੰਸ਼ਕੀ ਤੱਤ ਲੱਭ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਾਡਲ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨੂੰ ਡੀਐਨੇਟ (ਡਿਏਕਸੀ-ਗਾਈਬਿਜ਼-ਨਿਊਕਲਿਕ ਐਸਿਡ) ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੀਐਨ੍ਸੇ ਹੋਰ ਸੈਂਕ ਅੰਦਰੋਂ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਦੀ ਪੈਕਿੰਗ ਨੂੰ ਕਰਮੋਸੋਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੋਂ ਜੋਡ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਪ੍ਰਿਊਜ਼ ਵਿਚ ਬੜਾ ਬਦਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਖੋਜਾ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਕਿ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੀਤੀਐਨੋਏ ਟੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਮਤਲਬ, ਅਮਰਦ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਚ ਮੱਜਦੂਰੀਐਨੋਏ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਅਗਲੇਰੈ ਬੁਟੇ ਤੁਹਾਡਾ ਹੋਣੇ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਅੰਦਰ ਅਮਰਦ ਦੇ ਪ੍ਰਿਊਜ਼ ਦੀ ਗੁਣ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਆਸੀਂ ਇਹ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਮੈਡਲ ਦੇ ਕੰਮ-ਕਾਰ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧੇ ਹੋਏ ਉਸ ਤੱਤ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰ ਲਈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਤੈਅ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੈਲੈ ਵਿੱਚੋਂ ਢੀਐਨੋਏ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਅਧਿਐਨ ਵੀ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇ ਜੋਡ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਪ੍ਰਿਊਜ਼ ਵਿਚ ਬੜਾ ਬਦਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਟੈਸਟ ਟਿਊਬ ਵਿਚ ਦੋ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਡੀਐਨੋਏ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰਿਸਟ੍ਰੀਕਸ਼ਨ ਐਨਜ਼ਾਈਮ ਨਾਲ ਕੱਟ ਲਗਾ ਕੇ ਸੁਭਨ ਦਿਓ।

ਦੱਤਾ ਗਿਆ। ਫਿਰ 1960 ਵਿਚ ਵਾਰਨ ਅਰਬੇਰ ਨੇ ਕੁਝ ਅਨੇਖਾ ਲੋਭਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਵਾਈਰਸ ਸਨ੍ਹੋ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਉਤੇ ਹਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਦਾ ਬਚਾਅ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਈਰਸ ਦਾ ਡੀਐਨੇਟੇ ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਤਲਬ, ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਕੋਲ ਕੋਈ ਇਸ ਤੁਰੋਂ ਦਾ ਚਾਕ ਹੈ ਜੋ ਵਾਈਰਸ ਦੇ ਡੀਐਨੇਟੇ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਹ ਚਾਕ ਵੀ ਲੱਭ ਲਿਆ ਗਿਆ; ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੀ ਵਿਲੋਖਣ ਪ੍ਰੈਟੀਨ ਐਨਜ਼ਾਈਮ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਿਸਟੀਕਸ਼ਨ ਐਨਜ਼ਾਈਮ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਡੀਐਨੇਟੇ ਨੂੰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਤੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਐਨਜ਼ਾਈਮ। ਰਲੇ ਫਿਰ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਵਾਪਸ ਪਰਤਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਟੈਸਟ ਟਿਊਬ ਵਿਚ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਆ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ; ਪਹਿਲੀ, ਜੀਵ ਦਾ ਕਵਿਅਤ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਡੀਐਨੇਟੇ ਨੂੰ ਕੱਟ ਵਾਲਾ ਐਨਜ਼ਾਈਮ ਪ੍ਰੈਟੀਨ (ਰਿਸਟੀਕਸ਼ਨ ਐਨਜ਼ਾਈਮ)। ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਤਜਰਬੇ ਕਰ ਕੇ ਦੇਖ ਗਏ ਅਤੇ ਇਹ ਐਨਜ਼ਾਈਮ ਡੀਐਨੇਟੇ ਨੂੰ ਕੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰੈਟੀਨ (ਐਨਜ਼ਾਈਮ) ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿੰਘੈਨਸ਼ੇ ਲਾਬਿਕਸ ਸੀ ਜੋ ਡੀਐਨੇਟੇ ਨੂੰ ਫਿਰ

19ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੁਮਨਾਮ ਪਾਦਰੀ ਆਪਣੇ ਚਰਚ ਦੀਆਂ ਕਿਆਗੀਆਂ ਵਿਚ ਮਟਰਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕੁਝ ਵਿਲੱਖਣ ਗੱਲਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਪੀੜ੍ਹੀ ਬਾਅਦ ਮਟਰਾਂ ਦੇ 7 ਗੁਣ, ਖਾਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਪੌਦੇ ਦਾ ਕੱਦ (ਮਧਰਾ/ਲੰਮਾ), ਫੁੱਲ ਦਾ ਰੰਗ (ਪਰਪਲ/ਚਿੱਟਾ) ਆਦਿ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਿਰੀਅਖਣ ਛਥਪਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਪਰ ਵਿਗਿਆਨੀ ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਸਿਰ ਪੈਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਰੱਦ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਗਿਆਨੀ ਉਸ ਪਾਦਰੀ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਯੁੱਗ ਦੀ ਮਹਾਨ ਖੋਜ ਸੀ।

ਨਾ ਨਾਲ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ? ਸੈਲੈਂ ਅੰਦਰ ਪਾ ਕੇ ਨਵੀਂ ਫਸਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਹੈਰਨੀਜਨਕ ਨਤੀਜੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਚੌਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਟਾਮਿਨ ਦੇ ਬਣ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਡੀ ਕਦਰਤ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸੈਲੈਂ ਬਾਰੇ ਸਮਝ ਦੀ ਗਿਹਰਾਈ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਹਨਾਂ ਹੀ ਪੋਦਿਆਂ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਅਨਵੰਸ਼ਕੀ ਸੋਧਿਆ ਜੀਵ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਖੋਜ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਬੇਹਿਸਾਬ ਪੈਸਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਾਪਾਹ, ਬੈਂਗਣ, ਚੌਲ ਆਦਿ ਨੂੰ ਜੈਨੈਟਿਕ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਸੋਧਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਕ ਜੋ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਹਾਨ ਲੱਭਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸੀ ਪਰ ਭਾਵਿੱਖ ਵਿਚ ਇਸ ਲੱਭਤ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਜੀਅੰਮੇਚਿ ਚਹਿਰ ਹੈ ਜਾਂ ਵਰਦਾਨ?

ਮਨੁੱਖ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਪੱਧਰ ਸੁਧਾਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਕਦਰਤ ਨੂੰ ਫਾਈਦੇ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸੁਰੂਆਤ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਸਨਾਤੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵੱਲ ਵਧਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਵਜਾਈ, ਦੂਰ-ਸੰਚਾਰ,

A close-up photograph of a man and a woman looking down at a book together. The man, on the left, has dark hair and a beard, wearing a blue blazer over a white shirt. The woman, on the right, has blonde hair and is smiling, wearing a black blazer over a white top. They are both looking down at an open book held by the man.

ਐਵੇਂ ਨਾ ਸਹਾਰੇ ਲੱਭਦੇ ਰਿਹਾ ਕਰੋ

ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਜਾਮ ਸਾਡੀ ਚਿੰਦਰੀ ਵਿੱਚ ਵਾਰੋ-ਵਾਰੀ ਹੋਵੇ ਮਾਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਚਿੰਦਰੀ ਵਿੱਚ ਹਾਲਤ ਸੌਸਾਂ ਵਾਂਗ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਹਾਲਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਕੰਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਸੁੱਚਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣ ਲਈ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਅਨੋਖੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਅੱਗੇ ਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨੀਤੂ ਦੀ ਹੱਦੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦਾ ਹੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਹ ਸਮੇਂ ਦੀ ਧੜ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੁਆਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੈਨਾਤਿਆਂ ਵਾਂਗ ਦੂਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤਰਸ ਦੇ ਪਤਰ ਬਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹਰ ਗੱਲ ਤੇ ਆਸਰੇ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹੀ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਤੋਂ ਗੁਮਰਾਹੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਦੂਜਿਆਂ ਤੋਂ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਸਹੇਦੇ ਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਹੀ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਤਾ ਵਿਅਕਤੀ ਅਪਾਹਜ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਚੱਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕਿਸਮਤ ਉਡੀਕ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਜੋਡਾ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਸਫਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਦਮੀ ਦੀ ਉਭਰ ਲਗਭਗ ਅੱਸੀ ਸਾਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ ਅੱਗੇ ਕੁਝ ਸਾਲ

ਕੈਲਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਸ਼ਰਮਾ

ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੀ
ਵਾਰ ਨਮੇਸ਼ੀ ਦਾ ਕਾਰਨ
ਵੀ ਬਣਦੀ ਹੈ।
ਸਿਆਂਹੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ
ਕਿ ਸਦਾ ਬੇਗਾਨੇ
ਖੰਡਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ
ਲੱਭਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ
ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਹਨੇਰਾ
ਹੀ ਵੋਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ
ਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਸਫਲਤਾ
ਦੀਆਂ ਉਚਾਈਆਂ
ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰ
ਸਕਦੇ। ਵਿਅਕਤੀ
ਨੂੰ ਖਸ਼ਹਾਲੀ ਦੀਆਂ
ਮੌਜ਼ਿਲਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ
ਤੇ ਆਪਣੀ ਪਰਛਾਈ
ਜਾਰੀ ਰੱਖੋਂ ਦਿੱਤੀ

ਇੱਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਜੋੜਾ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਵਿੱਚ
ਸਫਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਦਮੀ ਦੀ ਉਮਰ
ਲਗਭਗ ਅੱਸੀ ਸਾਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ
ਔਰਤ ਕੁਝ ਸਾਲ ਘੱਟ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਬਜ਼ੁਰਗ
ਇੱਕ ਬੋਤਲ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇ
ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ
ਬੋਤਲ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਮੰਗੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ
ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਆਪਣੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ।
ਬੋਤਲ ਨਾ ਖੁੱਲ੍ਹਦੀ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ
ਹੱਥ ਵਧਾਇਆ, ਪਰ
ਸਭ ਕੁਝ ਬੇਕਾਰ।
ਆਪਣ ਇੱਕ ਦੁਆਰ
ਹੋਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ
ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੋਤਲ
ਖੋਲ੍ਹ ਲਈ। ਮੇਰੇ ਵੱਲ
ਦੇਖ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲਗੇ: ਦੱਸਿਆਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਤੋਂ
ਵੱਡਾ ਇਸ ਦੁਨੀਆ
ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਧਾਇਰਸ
ਨਹੀਂ ਤੇ ਮੁਦ ਦੀ
ਨਿੰਜ ਤੋਂ ਹੱਦੀ ਹੋਵੇਗੀ

ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਹੱਥ ਵਧਾਇਆ,
ਪਰ ਸਭ ਕੁਝ ਬੇਕਾਰ।

ਨਹੀਂ ਤੇ ਖੁਦ ਦੀ
ਹਿੰਮਤ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕੋਈ
ਵੈਕਸੀਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।
ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ
ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਗਾਰੀਬ ਉਹੀ
ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਖੂਜਿਆਂ 'ਤੇ
ਨਿਰਭਰਤਾ, ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਅਪਾਹਜ
ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਸਮੇਂ
ਦੀ ਅੱਖ ਵਿੱਚ ਅੱਖ ਪਾ ਕੇ ਦੇਖਣ ਦੀ
ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਜਿੰਦਗੀ
ਵਿੱਚ ਖੁਦ ਹਿੰਮਤ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਸਾਰਾ
ਕੁਝ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ
ਬਾਰ-ਬਾਰ ਸਹਾਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ
ਆਜ਼ਦਾਨ ਲਾਵਨ ਸਹਾਰਾ ਕੇਨ ਵਾਲੇ
ਦੀ ਹੋਮਲੇ ਸਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰੈਟਜ਼ੀ ਪੈਂਚੀ

ਹਨ। ਘਰੀ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖੇਡ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਦਾਰੇ ਵਿਚੋਂ ਕੈਨੈਂਡਾ ਦੀ ਛਸਲ ਉੱਗਾ

ਕਿਤਾਬਾ ਦਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਵਾਖ ਤੇ ਲਾਸ਼ਾਨੀ

ਲੁਗਤਾ
ਨਿੱਘ

ਪ੍ਰੋ. ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅੰਜਲਾ
84377-88856

ਤੁਹਾਡੀ ਮਸੀਨੀ ਵਿਆਕਰਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੀੜ੍ਹੀ ਚਲਦੀ ਹੈ।
 ਮਬਾਰਕਾ!'' ਮਾਂ ਚਰਖਾ ਕੱਤੋਂ ਤੇਜ਼ੀ ਵਿਖੇ ਦਾਬਾਂ
 ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੁਨ ਦਾ ਸੱਤ ਕੱਤੋਂਦਾ। ਅਗਿਹਾ
 ਸਾਹਰਵਪਕ ਤੇ ਸਰੀਲਾ ਕੱਤਣ ਮੁਚ
 ਨਹੀਂ ਚੁਡਿਆ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ
 ਗਹੁ ਨਾਲ ਪਤਨਾ:
 ਪੀੜ੍ਹੀ ਉੱਤੇ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਬਿਲਕੁਲ ਮਾਂ
 ਵਾਂਗ
 ਸੱਤ ਸਮਝ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਰਹਿੰਦਾ
 ਹਾਂ ਅਟੋਰਦਾ
 ਜੀਭ ਦੇ ਸਮਾਦਾਂ ਵਾਲੇ ਲੇਕ

ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ
ਕੈਸਾ ਸੀ ਸੁਆਦ ਟੁੱਕੇ ਭੀਲਟੀ
ਦੇ ਬੇਰ ਦਾ
ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵੱਖਰੀ
ਕੂਰ ਤੇ ਵੱਖਰਾ ਰੱਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਮੇਰੇ ਗੁਰ ਨਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਪਰ
ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਲਿਖਣੋਂ ਨਹੀਂ
ਹਟੇ। ਅਜਿਹੇ ਗੁਰੂ ਲੋਕ ਅਨੁਭਵ
ਤੇ ਅਦਬ ਦੇ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥ
ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਣ ਵਾਂਗ
ਪ੍ਰੰਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੈਭਲ ਤਾਜ਼ਾ ਸਿੰਘ

ਪਾਂਤੀ ਮਦਿਆ ਹਾਂ ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ
ਸੱਗੀ ਦਾ ਪਤਸ਼ੀ ਕੰਮ ਪਤਕਦਾ
ਹੈ। ਡਾ. ਰਵੀ ਦੇ ਬੋਲ ਅੱਜ ਵੀ ਹਵਾ
ਵਿਚ ਗੁਜ਼ੇ ਹਨ। ਸਿਮਰਤੀਆਂ,
ਸੰਗਰਮਾਂ ਤੇ ਸਦਾਚਾਰਾਂ ਵਰਗੇ ਇਹ
ਲੋਕ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਉਤਸ਼ਾਹਰਪਾਲ
ਮਿਸ਼ਨਾਂ ਸਿਰਜਨ ਗਏ। ਸਾਸਵਿੰਦਰ,
ਮੱਖਣ ਤੇ ਮੈਂ ਆਨੁਜ ਸਰਕਲ ਵਿਚ
ਪਵਦੇ ਸਾਂ। ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਦੂਜੀਂਹਿਰ ਨੇ
ਜਦੋਂ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਸੋਣ ਨੇ ਫਿਰਦੇ ਹੁੰਦੇ,
ਅਸੀਂ ਤਿੰਨੇ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਦੀ ਉਪਰਲੀ
ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ। ਫਿਰ
ਸਤੀਸ਼, ਪਵਨ ਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕ ਆ ਗਏ।
ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਮਾਨਨੀ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ
ਸਾਡੇ ਵਿਚਕਾਰ। ਕੁਝ ਬਣਨ ਦੀ ਰੀਛ
ਸੀ। ਕੁਝ ਹੋਣ ਦਾ ਸਪਨਾ ਸੀ। ਸੁਪਨੇ
ਉਗਾਉਣ ਲਈ ਜਸ਼ੀਨ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ
ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਤੇ ਰੁਹ ਸ਼ੁਲੱਤਾਂ
ਤੇ ਸਜਾਵਟਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨੌਹੀ ਸੰਗੋਂ ਪਤਕਣਾਂ
ਦੇ ਰਾਗਾਤਮਿਕ ਜਲੰਨ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਮੀਨੀ
ਹੈ। ਰਵਾਇਤਾਂ ਤੇ ਰੁਹਾਂ ਉੱਜੜ ਜਾਣ
ਤੋਂ ਆਦਾਰ ਖੱਡਗਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪੇਂਦ ਪੀਚੀ-ਦਰ-

ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਲਾਜਵਾਬ ਤੇ ਲਾਸਾਨੀ ਛਿੰਘ

ਲਾਈਟੀਆਂ
ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਟਕ
ਨੇ ਸਿੰਜ਼ੀਦਾ ਹੈ। ਫ੍ਰੀਡਕੋਟ ਕਾਲਜ
ਮਿਲਿਆ ਨੌਕਰੀ ਲਈ। ਉਥੋਂ ਵੀ
ਪੜ੍ਹਨ ਪੜਾਉਣ ਦੀ ਮਿਸਾਲੀ ਸੇਵੇਦਨਾ
ਤੇ ਸਿੰਡੱਤ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੀ। ਚਾਹ
ਪੀਣ ਵੱਲ ਵੀ ਬਹੁਤੀਆਂ ਗਲਿੰ ਪੜ੍ਹਨ
ਬਾਰੇ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਨਵੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੇ
ਰਸਾਲਿਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ
ਚਰਚਾ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਥੈਂਕ ਦੀ ਮਿਸਟਰ
ਗਲਾਡ' ਵਰਗੀ ਸਰਬੀਰ੍ ਰਚਨਾ
ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕਨਸੋਅ ਮਿਲੀ। ਸੁਪਨਸਾਚ
ਤੇ ਸੰਵਾਦਮੁਖੀ ਆਲਾ-ਦ੍ਰਾਲਾ ਪੜ੍ਹਨ
ਲਈ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਨ
ਦੀ ਜਾਗ ਅਦਿਰੋਂ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ
ਜਾਗ ਲਗਾਉਣੀ ਬਹੁਤ ਅੱਖੀ ਹੈ। ਇਹ
ਸਿੱਖੀ ਤੇ ਸਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ।
ਅਜੇਕੇ ਫਾਰਮੂਲਿਆਂ ਤੇ ਫਿਗਰਿਸਤਾਂ
ਦੇ ਪ੍ਰੋਗ ਵਿਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਜਾਗ ਦੀ
ਸਿਨਫ ਤੇ ਸਚਿਆਰਤਾ ਲਗਪਗ
ਮੁਕਣ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਗੁਰਮੰਤਰ
ਤੇ ਗੁਰਿਆਈਆਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਹੋ ਗਈਆਂ

ਹਨ, ਪੈਸਾ ਹੈ ਪਰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ
ਲਗਨ, ਲਿਆਕਤ ਤੇ ਲੋਅ ਕਿਸੇ
ਨੂੰ ਕਰ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਮਸੀਂ
ਅਭਿਭਾਵ ਪੜ੍ਹਨ ਜੰਗੀ ਪੜਾਈ ਹੈ
ਜਾਂ ਫਿਰ ਆਈਲੈਟਸ ਦੀ ਨਾਮੁਗਦ
ਧਿਆਨੀ ਦਾ ਰੋਲ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ
ਸਵਾਰਥ ਨਹੀਂ, ਸੁਪਨੇ ਤੇ ਸਾਧਨਾਂ
ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਘਰ ਆਈਲੈਟਸ
ਕਰਨ ਲਈ ਆਈ ਰਿਸਤਦਾਰ
ਲਤਕੀ ਕਥ ਮਹੀਨੇ ਠਹੀਰੀ। ਕੌਨਵੈਂਟ
ਸਕਲ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਜਮਾਤਾਂ ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਈ।
ਕੈਨੇਡਾ ਜਾਣ ਦੀ ਲਲਸਾ ਜਾਗ ਪਈ।
ਖੁਬ ਘੋੜੇ ਲਾਵੇ। ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੱਡਾਂ ਵਿਚ
ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੇਚੇ ਕਿਹੜੀ ਘੜੀ ਕੈਨੇਡਾ
ਪੰਚ ਜਾਵੀ। ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਮਾਪਿਆਂ
ਨੂੰ ਵੀ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਸਵਰਗਮਈ ਸੁਪਨੇ
ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ
ਨੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਖੋਲ ਲਏ। ਗੁਰੂਆਂ
ਦੀ ਧਰਤੀ ਵੀਗਨ ਹੋਣ ਨੂੰ ਫਿਰੀਂ ਹੈ।
ਦੁਕਾਨਦਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੰਗਾ ਨੂੰ ਪੱਤਤਤੜ

